

Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Dyddiad: Tachwedd 2016

Teitl: Craffu ar y Gyllideb Ddrafft

Diben

Rhoi papur tystiolaeth am wasanaethau iechyd a gwasanaethau cymdeithasol i blant o fewn y Prif Grŵp Gwariant (MEG) Iechyd, Llesiant a Chwaraeon, pwnc sy'n rhan o gylch gorchwyl y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg.

Noder: (Ar hyn o bryd nid yw'r pwyllgor yn bwriadu cynnal sesiwn dystiolaeth lafar benodol)

Cyflwyniad

Cyhoeddwyd y Gyllideb Ddrafft ar 18 Hydref 2016. Mae'r papur hwn yn rhoi gwybodaeth i'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg am gynigion y gyllideb yn 2017-18 o fewn y MEG Iechyd, Llesiant a Chwaraeon.

Mae gwariant ar blant a phobl ifanc yn rhan o sawl cyllideb wahanol, tra bo awdurdodau lleol yn cael cyllid yn eu setliadau refeniw er mwyn darparu gwasanaethau i blant a theuluoedd. Ar ôl newidiadau i bortffolios y Gweinidogion, ac yn sgil trosglwyddo cyllidebau sy'n ariannu gwasanaethau i blant i'r MEG Cymunedau a Phlant, nid oes unrhyw gyllidebau wedi'u neilltuo ar gyfer gwasanaethau i blant yn y MEG Iechyd, Llesiant a Chwaraeon.

Y dyraniadau refeniw blynyddol i'r byrddau iechyd sy'n ariannu gwasanaethau'r GIG ar gyfer plant, cyflyrau meddygol plant a iechyd cyffredinol plant. Ac ystyried natur gyffredinol gwasanaethau iechyd, nid oes modd cysylltu'r gwariant sydd wedi'i gynllunio gyda chategorïau oedran penodol. Fodd bynnag, bydd cyfran sylweddol o wariant y GIG yn ariannu gwasanaethau i blant.

Meysydd o ddiddordeb yn ôl llythyr Cadeirydd y Pwyllgor

Gwasanaethau i'r newydd-anedig

Y gyllideb sydd wedi'i rhoi i gwrdd â'r safonau cenedlaethol ar gyfer gwasanaethau i'r newydd-anedig; blaenoriaethau'r Llywodraeth ar gyfer gwasanaethau i'r newydd-anedig dros y 12 mis nesaf a'r tymor hwy; a sut y bydd cyllideb 2017-18 yn helpu i annog newid neu wella perfformiad; Manylion yr arian refeniw ar gyfer gwasanaethau i'r newydd-anedig yn 2017-18, gan gynnwys gwariant gan Bwyllgor Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru;

Lefel y gwariant ar wasanaethau i'r newydd-anedig yng Nghymru bob blwyddyn, ers 2008, fesul Bwrdd Iechyd Lleol, gan gynnwys gwariant Pwyllgor Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru (yn dilyn cynnydd ym muddsoddiad Llywodraeth Cymru mewn gwasanaethau i'r newydd-anedig yn 2008, gan helpu i sefydlu rhwydwaith clinigol, gwella lefelau staffio a darparu cludiant);

Gwybodaeth benodol am y gyllideb a'r gwariant ar wasanaethau cludiant i'r newydd-anedig, gan gynnwys cadarnhad bod digon o arian wedi'i roi yng nghyllideb 2017-18 i ddarparu gwasanaeth amser llawn yn y de a'r gogledd ac ar gyfer gwasanaeth ambiwlans penodol yn y gorllewin;

Manylion cynhwysfawr am gostau, gwariant, lefelau staffio a lefelau swyddi gwag yn y gwasanaethau i'r newydd-anedig yng Nghymru;

Gwybodaeth am sut y mae Llywodraeth Cymru yn cadw golwg ar wariant ar wasanaethau i'r newydd-anedig a'r prosesau i sicrhau bod y Byrddau Iechyd Lleol yn atebol am sicrhau bod gan wasanaethau i'r newydd-anedig y cyllid a'r staff y mae eu hangen arnynt er mwyn cyrraedd y safonau cenedlaethol.

Gwasanaethau i'r newydd-anedig

Mae'r Llywodraeth yn disgwyl i fyrddau iechyd ddarparu gwasanaethau diogel a chynaliadwy i'r newydd-anedig, gyda chymorth Pwyllgor Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru a'r Rhwydwaith Newydd-anedig, gan ddisgwyl y bydd gan bob uned babanod newydd-anedig y staff priodol i ateb anghenion y boblogaeth dros y pum mlynedd nesaf. Mae pob bwrdd iechyd wedi gwneud cynnydd wrth gyrraedd safonau newyddenedigol Cymru gyfan ers 2008. Maent yn adrodd am sut y maent yn cydymffurfio â'r Safonau ddwywaith y flwyddyn i'r Rhwydwaith Newydd-anedig, sy'n defnyddio'r wybodaeth hon i helpu byrddau lleol i barhau i wella eu gwasanaethau.

Niferoedd Staff

Ym mis Mawrth 2016 dim ond 4 o'r 11 uned babanod newydd-anedig a oedd â niferoedd staff a oedd yn cyrraedd Safonau Cymru Gyfan. Mae hyn yn welliant o'i gymharu â 2 o'r 11 ym mis Medi 2015. Mae nifer y staff angenrheidiol er mwyn cyflawni Safonau Cymru Gyfan wedi'i seilio ar nifer y nyrsus Gofal Uniongyrchol (gweler y tabl).

Ar sail nifer datganiedig y cotiau (gweler adran 3) ym mis Mawrth 2016, mae Tabl 1 yn dangos:

- bod angen 479.39 o nyrsus gofal uniongyrchol, cyfwerth ag amser cyflawn, ar draws y Rhwydwaith er mwyn cyrraedd y safonau
- bod 459.71 o nyrsus gofal uniongyrchol ar gael ledled Cymru

Mae hyn yn ddiffyg o 19.68 nyrs cyfwerth ag amser cyflawn, er bod yr union ddiffyg wedi'i seilio ar staff gofal uniongyrchol 'mewn swydd', sef 431 o swyddi cyfwerth ag amser cyflawn. Mae hyn yn golygu mai'r diffyg yn nifer y nyrsus er mwyn cyrraedd y safonau yw 48.39, sy'n welliant ar y 78.07 swydd cyfwerth ag amser cyflawn a gofnodwyd ym mis Medi 2015.

Nifer y Staff Gofal Uniongyrchol er mwyn cyrraedd y Safonau ym mis Mawrth 2016

Units	Establishment to meet All Wales Standards	Direct Care Establishment	Shortfall in Establishment	Direct care staff in post	Shortfall in post v establishment	% compliance Establishment	% compliance Staff in post
Glangwili	28.45	39.90	-11.45	33.80	-5.35	140.25	118.80
Princess of Wales	27.03	23.41	3.62	23.39	3.64	86.61	86.53
Singleton	78.24	68.55	9.69	64.83	13.41	87.62	82.86
SOUTH WEST	133.72	131.86	1.86	122.02	11.70	98.61	91.25
Prince Charles	22.76	20.44	2.32	20.34	2.42	89.81	89.37
Royal Glamorgan	28.45	29.19	-0.74	24.94	3.51	102.60	87.66
University Hosp of Wales	82.51	89.46	-6.95	90.12	-7.61	108.42	109.22
SOUTH CENTRAL	133.72	139.09	-5.37	135.40	-1.68	104.02	101.26
Aneurin Bevan	96.73	97.20	-0.47	92.78	3.95	100.49	95.92
SOUTH EAST	96.73	97.20	-0.47	92.78	3.95	100.49	95.92
SOUTH NETWORK	364.17	368.15	-3.98	350.20	13.97	101.09	96.16
Ysbyty Gwynedd	24.18	21.52	2.66	14.70	9.48	89.00	60.79
Ysbyty Glan Clwyd	45.52	38.52	7.00	34.58	10.94	84.62	75.97
Wrexham Maelor	45.52	31.52	14.00	31.52	14.00	69.24	69.24
NORTH NETWORK	115.22	91.56	23.66	80.8	34.42	79.47	70.13
WALES NETWORK	479.39	459.71	19.68	431.00	48.39	180.56	89.91

Yn dilyn yr adolygiad o gapasiti gwasanaethau i'r newydd-anedig ym mis Mawrth 2016, mae nifer y staff sydd ar gael er mwyn cyrraedd Safonau Cymru Gyfan yng ngholofn 1 yn Nhabl 1; mae'r ffigur wedi'i gynyddu 27%, sy'n cyfateb i 5.69 o swyddi cyfwerth ag amser cyflawn, a hynny er mwyn gwneud iawn am absenoldeb disgwylidig (gwyliau, salwch, mamolaeth, hyfforddiant gorfodol a datblygu proffesiynol parhaus).

Caiff gwasanaethau byrddau iechyd i'r newydd-anedig eu cyllido drwy'r dyraniad refeniw blynyddol y gall byrddau iechyd ei wario fel y gwelant yn dda; bydd y byrddau iechyd yn pennu eu blaenoriaethau lleol ar gyfer gwasanaethau i'r newydd-anedig yn eu Cynlluniau Integredig Tymor Canolig. Bydd y cynlluniau hyn hefyd yn rhoi manylion y gyllideb a roddir i Bwyllgor Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru yn 2017-18 ar gyfer gwasanaethau i'r newydd-anedig. Nid oes modd i fyrddau iechyd wahanu eu gwariant ar wasanaethau i'r newydd-anedig ers 2008, ond mae'r dyraniad yn y gyllideb ar gyfer Pwyllgor Gwasanaethau Iechyd Arbenigol Cymru ar gael o 2010-11 ymlaen.

Mae'r Pwyllgor yn rheoli'r rhan fwyaf o gyllideb y byrddau iechyd ar gyfer comisiynu Gofal Dwys i'r Newydd-anedig (Lefel 4) a gwasanaethau i'r newydd-anedig Dibyniaeth Fawr (Lefel 3). Er gwaethaf y cyni mewn gwasanaethau cyhoeddus, mae'r gyllideb hon wedi cynyddu o £11.5 miliwn yn 2010-11 i £13.4 miliwn yn 2016-17. Er mwyn gwella gwasanaethau ymhellach, mae'r Pwyllgor ar hyn o bryd yn gweithio gyda'r byrddau iechyd er mwyn trosglwyddo'r gyllideb ar gyfer unedau gofal arbennig babanod i'r Pwyllgor o 2017-18, a hynny er mwyn i'r arian ar gyfer gwasanaethau i'r newydd-anedig ddilyn gweithgarwch drwy'r system.

Yn ogystal â'r gwasanaeth cludiant i'r newydd-anedig sydd ar gael 24 awr y diwrnod, 7 niwrnod yr wythnos yn y gogledd, mae'r Pwyllgor yn ystyried opsiynau i ddatblygu gwasanaeth tebyg yn y de.

Unrhyw wybodaeth bellach am y cynllun busnes ar gyfer uned newydd gwerth £18m i'r newydd-anedig yng Nglan Clwyd, ac am wella'r gwasanaeth i'r newydd-anedig yn Ysbyty Brenhinol Gwent, a'r costau sy'n cyd-fynd â hynny.

Rwyf wedi cymeradwyo'r achos busnes llawn i ddatblygu'r Ganolfan Is-ranbarthol ar gyfer Gofal Dwys i'r Newydd-anedig yn Ysbyty Glan Clwyd fel rhan o'r gwaith o ddatblygu'r holl wasanaeth gofal i'r newydd-anedig yn y gogledd. Wrth gymeradwyo'r achos busnes llawn, rwyf wedi cytuno i roi cyllid cyfalaf o £17.919 miliwn a fydd yn darparu chwe chot ychwanegol, theatr obstetrig a rhagor o welyau i gleifion preswyl. Bydd y gwaith adeiladu yn dechrau ym mis Tachwedd eleni a disgwylir i'r cyfleuster newydd agor ym mis Mawrth 2018. Bwriedir iddo gael effaith yn syth pan fydd yn agor, ac mae'r Bwrdd Iechyd wedi nodi yn y flwyddyn gyntaf y dylai leihau 50% ar y nifer o drosglwyddiadau sydd heb eu cynllunio allan o'r gogledd.

Rwyf hefyd wedi cymeradwyo cyllid cyfalaf o £2.120 miliwn yn 2016-17 i ad-drefnu'r uned bresennol i'r newydd-anedig yn Ysbyty Brenhinol Gwent, Casnewydd, gan fuddsoddi yn bennaf i gynyddu'r gofod rhwng cotiau er mwyn rheoli'r risg o heintiau yn well, gwella'r modd yr ymyrrir yn glinigol, a chreu awyrgylch brafiach i rieni. Disgwylir y bydd y datblygiad hwn wedi'i gwblhau erbyn diwedd y flwyddyn ariannol hon.

Anghydraddoldebau iechyd plant

Yng nghyd-destun paratoi ar gyfer poblogaeth sy'n heneiddio a phwysau trwm ar wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol, sut y mae Llywodraeth Cymru yn cynllunio i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd a sut y mae hyn wedi'i adlewyrchu yng nghyllideb 2017-18?

Nid yw Cymru'n unigryw o ran sut mae cefndir cymdeithasol yn effeithio ar iechyd: mae iechyd pobl yn gwella'n raddol wrth i sefyllfa economaidd-gymdeithasol pobl a chymunedau wella. Gwyddom hefyd fod plant sy'n tyfu ac yn byw mewn cartrefi incwm isel yn wynebu mwy o risg o lawer o gael canlyniadau iechyd gwaeth yn gorfforol ac yn feddyliol. Mae hyn yn galw am weithredu penodol a chyffredinol er budd y gwahanol gefndiroedd cymdeithasol. Er mwyn creu cymdeithas fwy cyfartal, gwyddom fod angen inni ddarparu gofal sylfaenol o ansawdd dda, gwasanaethau o ansawdd dda yn y blynyddoedd cynnar, system addysg a dysgu gynhwysol, swyddi ac amgylchiadau gweithio da, ac amgylchedd iach, a dylai'r rhain fod ar gael i bawb.

Mae creu Cymru fwy cyfartal hefyd yn un o amcanion Deddf Cenedlaethau'r Dyfodol ar gyfer ein holl wasanaethau cyhoeddus, ac mae cymryd camau i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau yn nodwedd yn amryw o ymrwymïadau'r

Llywodraeth, gan gynnwys rhaglenni i greu swyddi, i greu tai o ansawdd dda, ac i ddarparu gofal plant.

Mewn rhaglenni iechyd a gofal penodol, mae angen mynd i'r afael ag anghydraddoldebau a rhaid i hynny fod yn ganolog i amryw o bolisiau er mwyn sicrhau bod gofal yn cael ei roi mewn ffordd sy'n cyd-fynd â'r angen. Gan edrych ar raglenni imiwneiddio, er enghraifft, mae'r Llywodraeth yn disgwyl i lechyd Cyhoeddus Cymru a Byrddau Iechyd sicrhau eu bod yn canolbwyntio ar fynd i'r afael ag anghydraddoldebau wrth annog pobl i gymryd rhan yn y rhaglenni hynny. Nid yw'r gwariant ar fynd i'r afael ag anghydraddoldebau, fodd bynnag, yn sefyll ar wahân i'r gwariant ar raglenni'n gyffredinol.

Ceir rhai enghreifftiau o weithgareddau y disgwyliwn iddynt roi sylw penodol i leihau anghydraddoldebau. Er enghraifft, rydym am roi'r 'dechrau gorau i bob plentyn mewn bywyd' drwy ein rhaglen newydd, Plant Iach Cymru, sy'n cadw golwg ar iechyd plant ac yn eu sgrinio mewn ffordd ddarbodus a systematig sy'n seiliedig ar dystiolaeth. Mae lleihau anghydraddoldeb yn greiddiol i'r rhaglen hon, drwy sicrhau bod holl blant Cymru yn cael yr un gwasanaeth, gyda chymorth ychwanegol ar gael lle bydd angen ymateb i anghenion penodol. Mae gofyn i'r Byrddau Iechyd ddangos eu bod yn cymryd camau priodol i fynd i'r afael ag anghydraddoldebau iechyd drwy eu Cynlluniau Tymor Canolig Integredig. Rydym yn disgwyl iddynt wneud cynnydd penodol drwy barhau i ddatblygu clystyrau gofal sylfaenol, a chynllunio a chefnogi'r clystyrau hyn, er mwyn darparu gwasanaethau sy'n canolbwyntio'n fwy ar yr unigolyn, yn ogystal â thrwy roi rhaglen Plant Iach Cymru ar waith.

CAMHS

Gwybodaeth am y cyllid ar gyfer Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed (CAMHS) yn 2017-18

Mae'r arian ar gyfer CAMHS yn rhan o'r dyraniad i fyrddau iechyd o £600 miliwn sydd wedi'i neilltuo ar gyfer iechyd meddwl. Cyfrifoldeb byrddau iechyd yw sicrhau bod gwariant yn ateb anghenion y boblogaeth y mae angen gwasanaethau CAMHS arnynt. Byddwn yn disgwyl gweld y cyllid yn cynyddu yn unol â'r swm o bron i £8m rydym wedi'i fuddsoddi yn CAMHS ers 2015-16.

Pa asesiadau sydd wedi'u gwneud o oblygiadau ariannol y Rhaglen Wella Law yn Llaw at Blant a Phobl Ifanc (T4CYP) yn 2017-18

Byddem yn disgwyl i'r goblygiadau ariannol fod yn niwtral o ran cost neu hyd yn oed eu bod yn arwain at arbedion y gellid eu buddsoddi yn ôl yn CAMHS, gan mai nod y Rhaglen yw sicrhau bod y system yn gweithio'n well i bobl ifanc. Er enghraifft, bydd lleihau nifer yr atgyfeiriadau amhriodol yn creu arbedion. Nid yn unig y mae'r atgyfeiriadau hyn yn groes i fuddiannau pobl ifanc, ond maent hefyd yn dwyn amser asesu clinigol gwerthfawr. Amser yw hwn a ddylai gael ei dreulio yn gweithio gyda'r bobl ifanc hynny y mae angen gwasanaeth iechyd meddwl arbenigol fwyaf arnynt.

Pa asesiad sydd wedi'i wneud o ganran gwariant y Byrddau Iechyd Lleol a neilltuwyd i CAMHS yn 2015-16 a 2016-17

Mae angen i wariant gyd-fynd â'r angen a'r hyn a welwyd ers mis Medi 2015, yn sgil yn ein buddsoddiad newydd, yw rhestrau aros CAMHS yn lleihau. Am y tro cyntaf, roedd hynny'n groes i'r cynnydd o flwyddyn i flwyddyn a welwyd yn y gorffennol. Mae cymariaethau afrealistig wedi'u gwneud yn y gorffennol rhwng y cyllid a roddir i CAMHS a gwasanaethau i oedolion neu bobl hŷn. Mae natur salwch meddwl ymhlith oedolion neu bobl hŷn yn golygu bod ganddynt gyflyrau sy'n aml yn para'n hwy, a hynny angen gofal drud yn yr ysbyty yn fwy rheolaidd ac am gyfnodau hirach. Ein blaenoriaeth yn CAMHS yw y dylai gofal ysbyty bob amser fod yn gam olaf, ac ers 2015, dyna pam fod pob bwrdd iechyd wedi buddsoddi mewn timau triniaeth gymunedol fel rhan o CAMHS. Mae hyn yn golygu bod llawer mwy o bobl ifanc yn cael eu trin yn y gymuned heb fod angen mynd i'r ysbyty, ac mae hynny'n lleihau'r angen i gael eu symud i rywle y tu allan i'r ardal sy'n gallu bod yn ddud.

A fydd y £7.6 miliwn ychwanegol a gyhoeddwyd ym mis Mai 2015 ar gyfer CAMHS yn parhau i gael ei roi ar sail flynyddol barhaol

Cyllid rheolaidd yw hwn ac mae wedi'i gynyddu gyda'n cyhoeddiad yn gynharach eleni y bydd £318,000 yn cael ei roi'n rheolaidd i ariannu gweithwyr cymorth ar gyfer y bobl ifanc hynny sy'n dioddef o'r problemau iechyd meddwl mwyaf difrifol.

Diweddariad am yr union wariant a fu yn ystod rowndiau cychwynnol y cyllid hwn, gan gynnwys yr alldro ym mlwyddyn ariannol 2015-16 a'r gwariant rhagweladwy yn 2016-17, a oedd i fod i ariannu'r canlynol:

- £2m i ddatblygu gwasanaethau niwroddatblygiadol, gan gynnwys gwasanaethau ar gyfer ADHD ac anhwylderau ar y sbectwm awtistig;
- £2.7m i wella ymateb CAMHS y tu allan i oriau ac mewn argyfwng;
- £1.1m i ehangu'r therapiau seicolegol sydd ar gael, gan gynnwys therapiau siarad fel opsiwn arall yn y lle meddyginiaeth;
- £800,000 i wella gwasanaethau sylfaenol lleol i gefnogi iechyd meddwl;
- £250,000 i ehangu'r ddarpariaeth i blant a phobl ifanc yn y system cyfiawnder troseddol; ac
- £800,000 i roi sylw i anghenion pobl ifanc sy'n dechrau dioddef o salwch difrifol, fel seicosis.

Gall recriwtio staff arbenigol gymryd amser, yn enwedig ac ystyried hyd a lled y recriwtio hwnnw, nid yn unig yn CAMHS ond drwy'r holl faes iechyd meddwl yn sgil y cyllid ychwanegol o dros £22m a gyhoeddwyd gennym. Gallai hyn fod wedi gwanhau ac ansefydlogi gwasanaethau presennol, wrth i ymarferwyr a chlinigwyr geisio heriau newydd neu gael eu dyrchafu yn y gwasanaethau

newydd a gafodd eu creu gan y buddsoddiad. O ganlyniad, mae'r byrddau iechyd wedi gorfod rheoli'r broses recriwtio yn ofalus.

Yn niwedd 2015 a dechrau 2016, gofynasom i'r byrddau iechyd roi'r wybodaeth ddiweddaraf inni am y cynnydd roeddent wedi'i wneud, gan gynnwys eu gwariant disgwyliedig hyd at fis Mawrth 2016. Roedd hyn yn cynnwys costau'r staff a recriwtiwyd, y cyllid i'r staff presennol gynnal clinigau ychwanegol er mwyn lleihau rhestrau aros a chyflymu'r modd y gellir defnyddio gwasanaethau, a'r cyllid i hyfforddi staff newydd a staff presennol. Rydym wedi gwneud rhywbeth tebyg eleni ac rydym wedi gofyn i'r byrddau iechyd roi adroddiad inni am eu gwariant disgwyliedig erbyn mis Mawrth 2017. Mae'r canlyniadau yn y tabl isod:

Bwrdd Iechyd	2015-16 £m	Gwariant disgwyliedig 2016-17 £m
Aneurin Bevan	0.097	0.726
Betsi Cadwaladr	0.589	1.645
Cwm Taf	0.394	0.734
Abertawe Bro Morgannwg	0.323	0.948
Caerdydd a'r Fro	0.300	1.176
Hywel Dda	0.208	0.844
Powys	0.088	0.296
Cyfanswm	1.999	6.369

ATODIAD B

Iechyd, Llesiant a Chwaraeon Asesiad Effaith Integredig ar Gyllideb 2017-18

TROSOLWG O'R PORTFFOLIO

Mae'r portffolio yn datblygu ac yn cyflwyno polisiau sy'n darparu gwasanaeth iechyd a chymdeithasol ar gyfer Cymru ac yn darparu'r sylfaen ar gyfer ymyriadau eraill sydd â'r nod o greu poblogaeth iach a gweithgar yng Nghymru.

Ein nod yw helpu pobl i ofalu am eu hiechyd a'u llesiant eu hunain drwy'r dull cyd-gynhyrchu - lle mae pobl yn gwneud penderfyniadau hyddysg ac ar y cyd ynghylch eu hiechyd gyda gweithwyr gofal iechyd proffesiynol. Rydym yn trawsnewid y GIG er mwyn sicrhau bod mwy o ofal yn cael ei ddarparu mewn cymunedau lleol, yn agosach i gartrefi pobl yn hytrach na mewn ysbytai. Mae hyn yn gofyn am newid cynaliadwy, drwy gydweithredu mewn perthynas ag adnoddau ariannol a gweithlu, er mwyn darparu mwy o ofal iechyd mewn cymunedau - rydym yn parhau i wella mynediad i feddygfeydd teulu ac yn buddsoddi yn y gweithlu gofal sylfaenol. Byddwn hefyd yn gweithio gydag ysgolion i hybu gweithgarwch corfforol ac ymwybyddiaeth o ddewisiadau ffordd iach o fyw.

Mae ein penderfyniad i ddyrannu cyllid ychwanegol o £265 miliwn ar gyfer iechyd yn 2017-18 yn cydnabod bod darparu setliad digonol a chynaliadwy yn ystyriaeth hanfodol nid yn unig ar gyfer cymdeithas gyfan, ond hefyd ar gyfer grwpiau gwarchoddedig sy'n elwa o effeithiau cadarnhaol anghymesur.

Proffil Gwariant

DEL Adnoddau Cyllidol				
MAES RHAGLENNI GWARIANT	2016-17 Cyllideb Atodol	Newidiadau i'r Llinell Sylfaen	2017-18 Newidiadau	2017-18 Cynlluniau Newydd y Gyllideb Ddrafft
	£m	£m	£m	£m
Cyflenwi'r GIG	6263.080	14.619	285.789	6563.488
Cyllidebau Canolog Iechyd	230.691		(14.921)	215.770
Iechyd y Cyhoedd ac Atal Problemau	159.260		3.044	162.304
Gwasanaethau Cymdeithasol	67.335		(3.622)	63.713
Chwaraeon a Gweithgarwch Corfforol	22.605	(0.261)		22.344
Cyfansymiau	6742.971	14.358	270.290	7027.619

Newidiadau Allweddol i Wariant

- Cyllid ychwanegol o £240m ar gyfer y GIG;
- £1 miliwn ychwanegol ar gyfer Gofal Diwedd Oes

ATODIAD B

- Buddsoddi £1 miliwn mewn rhaglenni hunaniaeth rywedd ac anhwylderau bwyta
- £7 miliwn ychwanegol i gefnogi'r gwaith o recriwtio a chadw gweithwyr gofal iechyd proffesiynol, gan gynnwys denu mwy o feddygon teulu a hyfforddi mwy o nyrsys a gweithwyr iechyd proffesiynol eraill.
- Rydym yn parhau i wario £50 miliwn ar y Gronfa Gofal Canolraddol i gadw pobl allan o ysbytai
- Gwasanaethau Cymdeithasol – wedi targedu £25m ychwanegol ar gyfer y Grant Cynnal Refeniw ar gyfer gwasanaethau cymdeithasol;
- Iechyd y Cyhoedd – rydym yn diogelu buddsoddiad mewn rhaglenni i wella iechyd y cyhoedd; a
- Cronfa Triniaethau Newydd –£16m ychwanegol y flwyddyn dros gyfnod y Llywodraeth hon, er mwyn hwyluso mynediad i feddyginiaethau arloesol.

Iechyd - Effeithiau

Mae'n bwysig gwario arian ar y GIG ond mae darparu gofal o ansawdd uchel pan fydd pobl yn sâl dim ond yn un rhan o'r broses o sicrhau iechyd da. Mae gennym gyfrifoldeb ar y cyd hefyd i atal iechyd gwael rhag digwydd lle bynnag y bo'n bosibl. Mae ffocws wedi'i adnewyddu mewn perthynas ag atal problemau yn arbennig o bwysig wrth ystyried yr angen i ddiogelu iechyd plant a phobl ifanc yn y dyfodol.

Mae'n rhaid i ni ddiwallu anghenion iechyd ein poblogaeth sy'n heneiddio, yn ogystal ag ymateb i'r galw cynyddol am ofal iechyd a'r bwlch parhaus rhwng iechyd y cymunedau mwyaf cyfoethog a thlawd yng Nghymru. Bydd ein penderfyniad i ddarparu £240m ychwanegol ar gyfer y GIG yng Nghymru yn sicrhau cynaliadwyedd y gwasanaeth ac yn helpu i drawsnewid y gwaith o ddarparu gofal.

Ar gyfer y cyllid ychwanegol o £240m i'r GIG o fewn cyllideb Cyflenwi Gwasanaethau GIG Craidd, disgwylir i bob Bwrdd Iechyd ystyried effaith eu penderfyniadau mewn perthynas â gwariant pan gaiff eu prif ddyraniadau eu nodi fel rhan o Ddyraniadau Refeniw'r Byrddau Iechyd a gyhoeddir ym mis Rhagfyr. Mae bellach rhaid i bob Bwrdd Iechyd gynhyrchu cynllun integredig tair blynedd ac fel rhan o'r gofynion cynllunio o fewn Fframwaith Cynllunio GIG Cymru, mae'n ofynnol iddynt ddangos sut mae'r cynllun integredig yn adlewyrchu cyfrifoldebau Deddf Cydraddoldeb 2010. Felly, mae'n ofynnol i Fyrddau Iechyd ddangos sut maent yn ystyried yr holl nodweddion gwarchoddedig fel rhan o'u dyletswydd o dan y Ddeddf a hefyd sicrhau bod hawliau plant yn cael eu hystyried.

Tystiolaeth ac Ymgysylltu

Bydd buddsoddiad ychwanegol yn y GIG yn sicrhau ein bod yn gallu parhau i ddiwallu'r twf parhaus o ran galw a chostau gwasanaethau a ddisgrifir yn adroddiadau'r Sefydliad Iechyd ac Ymddiriedolaeth Nuffield. Mae'r cynnydd yn y cyllid i'r GIG yn seiliedig ar dystiolaeth o fodel diweddaraf y Sefydliad Iechyd i adlewyrchu'r rhagdybiaethau diweddaraf ar bwysau gwario ac effeithiolrwydd yn y GIG.

ATODIAD B

Mae'r GIG yng Nghymru eisoes wedi profi llwyddiant arwyddocaol yn y meysydd hyn, trwy fesurau fel gwelliannau o ran effeithlonrwydd a chynhyrchiad, gostyngiadau o ran hydroedd aros mewn ysbytai a gostyngiadau o ran nifer y cleifion a gaiff eu derbyn i ysbytai.

Iechyd y Cyhoedd

Gyda phoblogaeth sy'n heneiddio mae'n hanfodol ein bod yn gweithio gyda phobl i helpu diogelu eu hiechyd wrth iddynt heneiddio. Drwy ddiogelu ein buddsoddiad mewn perthynas ag iechyd y cyhoedd rydym yn ymrwymedig i ddarparu rheolaeth gryfach dros iechyd a llesiant a mynediad cyflymach i gyngor a gwasanaethau ar gyfer y rhai sydd eu hangen fwyaf.

Cyllideb grant Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru (PHW NHST) yw £88.7 miliwn, ac mae'n cyllido gwasanaethau iechyd cyhoeddus craidd y GIG, fel sgrinio a diogelu iechyd. Fel sefydliad y GIG, bydd PHW NHST yn wynebu cynnydd parhaus o ran costau yn sgil chwyddiant, a rhywfaint o alw a phwysau mewn perthynas â gwasanaethau. Felly, cynigir y dylid cynnal cyllideb gyfredol PHW NHST ar y lefelau cyfredol yn nhermau arian parod, a fydd yn golygu bod angen i'r sefydliad ddod o hyd i effeithlonrwydd blynyddol er mwyn gwrthbwysu twf arian parod.

Mae'r cyllidebau ar gyfer hybu iechyd, diogelu iechyd ac atal problemau wedi aros yr un fath yn 2017-18. Caiff rhaglenni fel imiwneiddio a sgrinio eu diogelu ac mae effaith y rhaglenni hyn yn cynnwys imiwneiddio a brechu tua 140,000 o blant yng Nghymru bob blwyddyn; brechu mwy na 99,000 o blant a mwy na 420,000 o bobl dros 65 oed rhag y fflw a darparu gwasanaethau Sgrinio Retinopatheg Diabetig i fwy na 111,000 o gleifion. Gyda'r gwasanaethau hyn y nod yw cyffredinolïaeth gymesur, helpu pawb yn y gymuned, ond targedu cymorth yn unol â'r angen. Felly, er enghraifft, mae mwy o ymdrech yn cael ei gwneud ar hyn o bryd i sicrhau bod grwpiau nad ydynt yn manteisio ar gyfleoedd sgrinio iechyd ar hyn o bryd yn cael eu helpu i wneud hynny.

Mae dros hanner oedolion a chwarter plant 4-5 oed dros bwysau neu'n ordew, ac rydym yn parhau i fuddsoddi mewn amrywiaeth o bolisiau a rhaglenni i fynd i'r afael â gordewdra. Mae'r gost sydd ynghlwm wrth fod dros bwysau neu'n ordew i'r GIG yng Nghymru yn dod i gannoedd o filiynau bob blwyddyn, gyda diabetes math 2, y mae gordewdra yn ffactor risg mawr sy'n gysylltiedig â hyn, yn cyfrif am 10% o gyllideb gyfan y GIG. Cynigir brechiad tymhorol rhag y fflw i'r bobl hynny sydd â BMI sy'n uwch na 40 nawr hefyd.

Mae'r cynnydd yn y cyllid i **Iechyd Cyhoeddus Cymru** yn bennaf yn cynrychioli trosglwyddo cyllideb ac ymrwymïadau i'r dyraniad cyllid craidd ar gyfer Iechyd Cyhoeddus Cymru. Mae'r cyllid craidd yn galluogi Iechyd Cyhoeddus Cymru i gyflawni ei swyddogaethau yn unol â deddfwriaeth, gan gynnwys gwasanaethau sy'n cwmpasu gwella a diogelu iechyd, gwybodaeth ac ymchwil am iechyd y cyhoedd, a rhaglenni sgrinio cenedlaethol ar gyfer y boblogaeth yng Nghymru. Mae Iechyd Cyhoeddus Cymru yn cefnogi'r gwaith o ddarparu llawer o'r camau gweithredu mewn perthynas â gwella iechyd y cyhoedd a lleihau anghydraddoldebau o ran disgwyliad bywyd iach.

ATODIAD B

Bydd **cyllid imiwneiddio** yn cefnogi rhaglenni newydd ar gyfer llid yr ymennydd B a llid yr ymennydd **ACWY** yn ogystal ag ymestyn yr ymgyrch dymhorol i frechu rhag y ffliw ar gyfer plant. Mae imiwneiddio yn wasanaeth byd-eang y mae poblogaethau sy'n cynyddu yn effeithio arno. Y nod yw creu 'imiwnedd torfol', gan ddiogelu pob rhan o'r gymuned yn gyfartal.

Gall camau gweithredu iechyd y cyhoedd gyfrannu at yr **agenda gofal iechyd darbodus**, gan wella effaith gwario, er enghraifft, drwy:

- helpu grymuso pobl a'u cymunedau i gymryd mwy o reolaeth dros eu hiechyd ar sail cydgynhyrchu; a
- datblygu dulliau atal effeithiol ac ymyriadau cynnar sy'n gallu osgoi problemau drud yn ddiweddarach.

Er enghraifft, mae Cymru lach ar Waith (£0.195m) yn cefnogi cyflogwyr ar draws pob sector i ddatblygu polisiau ac ymyriadau i hybu iechyd a llesiant eu staff a lleihau effaith salwch ar waith. Mae Cymru lach ar Waith yn denu cyllid ar y cyd o bortffolio'r economi (£0.6m) ac ar hyn o bryd mae'n effeithio ar 460,000 o weithwyr mewn dros 3000 o gyflogwyr yng Nghymru. Mae'r rhaglen bellach yn cynnwys Gwasanaeth Cymorth yn y Gwaith (0.214m) a gefnogir gan £3.2m o Gronfeydd Strwythurol Ewropeaidd i gefnogi pobl sy'n wynebu'r risg fwyaf o absenoldeb salwch hirdymor, i ddychwelyd i'r gwaith – y nod yw cefnogi 4000 o bobl a 500 o gyflogwyr dros 3 blynedd...

Gyda phoblogaeth sy'n heneiddio mae'n hanfodol ein bod yn gweithio gyda phobl i helpu diogelu eu hiechyd wrth iddynt heneiddio. Rydym hefyd yn cydnabod bod y gwasanaeth iechyd a'r sector iechyd ehangach yn chwarae rhan hanfodol wrth ategu ac ysgogi ein heconomi, gan helpu i fynd i'r afael ag amddifadedd economaidd a lleihau'r ffactorau economaidd sy'n llywio salwch. Mae'r GIG yn chwarae rôl arwyddocaol yn yr economi genedlaethol, o ran cyflogaeth, caffael, buddsoddiad cyfalaf ac arloesedd. Yn gynyddol, manteisir ar y cyfle i ddefnyddio dylanwad a chyllideb y GIG i ddylanwadu ar gyfleoedd pobl o ran iechyd da drwy gyflogaeth well a chyfrannu at ffyniant. Mae ein rhaglenni yn ceisio lleihau effaith tlodi a gwella cyfleoedd bywyd pobl, gan ategu amcanion a amlinellir yng Nghynllun Gweithredu Llywodraeth Cymru ar gyfer Trechu Tlodi.

Yn 2015 cyhoeddodd y Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol ar y pryd fuddsoddiad wedi'i ddiogelu o £10m i gefnogi Rhaglen Effeithlonrwydd Trwy Dechnoleg (Rhaglen ETT). Dyfernir y cyllid hwn ar sail gystadleuol i sefydliadau'r GIG er mwyn cefnogi'r gwaith o werthuso a mabwysiadu cynnyrch a gwasanaethau technoleg yn gyflym, gyda phwyslais ar effeithlonrwydd, canlyniadau gwell ar gyfer cleifion, a dulliau fesul graddfa i lefel Cymru gyfan. Mae'r Rhaglen ETT hefyd yn cefnogi prosiectau cenedlaethol i annog datblygu technoleg, arloesedd, ymgysylltu â diwydiant, a phartneriaethau rhyngwladol (gan gynnwys rhwydweithiau a chyfleoedd cyllido'r UE). Caiff pob prosiect ei reoli'n weithgar i sicrhau gwerth am arian ac mae'r cyllid ETT wedi derbyn cymhareb arian cyfatebol dda. Mae proses werthuso wedi'i hymgorffori o fewn pob prosiect, yn ogystal ag ar lefel rhaglen. Bydd y Rhaglen ETT yn parhau yn 2017-18.

ATODIAD B

Cronfa Triniaethau Newydd

Bydd cyflwyno'r gronfa triniaethau newydd yn cefnogi'r gwaith o gyflwyno meddyginiaethau cost uchel cyfoes ac arloesol a argymhellir gan NICE neu AWMSG, a hynny ar raddfa gyflym. Byddwn yn sicrhau bod £80m ar gael dros fywyd y llywodraeth hon er mwyn sicrhau bod meddyginiaethau newydd ar gael, sy'n ymdrin ag angen clinigol nas bodlonwyd o'r blaen ac sy'n cynrychioli cam sylweddol ymlaen ar gyfer trin clefydau sy'n cyfyngu ar fywyd ac yn bygwth bywyd. Caiff y gronfa hon ei chyflwyno'n gyson ledled Cymru cyn gynted â phosibl yn dilyn argymhelliad cadarnhaol gan naill ai NICE neu AWMSG.

Mae'r gronfa wedi datblygu o'n profiad o wneud triniaethau cost uchel newydd ar gyfer amrywiaeth o gyflyrau sy'n newid bywydau sydd ar gael i bobl yng Nghymru. Yn 2015-16, darparodd Llywodraeth Cymru gyllid sylweddol o'i chronfeydd canolog er mwyn galluogi'r GIG i gyllido pedair triniaeth newydd ar gyfer hepatitis C a thriniaeth newydd ar gyfer clefyd prin, genetig a chynyddol o'r enw Syndrom Wremig Hemolytig annodweddiadol (aHUS). Roedd y meddyginiaethau yn cynrychioli cam mawr ymlaen o ran triniaeth ac yn sicrhau manteision iechyd a chymdeithasol sylweddol i gleifion. Mae'n hanfodol bod y gronfa triniaethau newydd yn cael ei gweithredu mewn ffordd dryloyw a'i deall yn eang. Mae gwaith yn mynd rhagddo i ddatblygu dull gweithredu i reoli'r gronfa'n effeithiol. Rydym yn rhagweld y bydd y gronfa yn gweithredu erbyn mis Rhagfyr.

Iechyd Meddwl

Bu ymrwymiad i gyllid a glustnodwyd ar gyfer iechyd meddwl ers mis Medi 2008 i ddiogelu'r swm o arian o fewn cyllideb y GIG a datganiad penodol sy'n nodi er y gellid arbed arian, ni ellir gwario unrhyw arbedion y tu allan i'r swm a glustnodwyd. Rydym yn parhau i gydnabod rôl bwysig gwasanaethau iechyd meddwl wrth wella canlyniadau cleifion.

Effeithiau

Nod ein Strategaeth *Law yn Llaw at Iechyd Meddwl* yw ymdrin â stigma a gwahaniaethu a mynd i'r afael ag anghydraddoldebau. Mae mynd i'r afael â stigma a gwahaniaethu yn parhau i fod yn faes blaenoriaeth o fewn cynllun cyflawni *Law yn Llaw at Iechyd Meddwl* 2016-19. Yn ogystal, blaenoriaeth o fewn ein Rhaglen Lywodraethu newydd yw 'Gweithio i roi diwedd ar gamwahaniaethu ar sail iechyd meddwl'. Mae'r cynllun cyflawni newydd hefyd yn cynnwys cam gweithredu allweddol, sef 'Lleihau anghydraddoldeb ymhlith grwpiau agored i niwed sydd â phroblemau iechyd meddwl, gan sicrhau eu bod yn gallu manteisio ar yr un gwasanaethau iechyd meddwl â phawb arall'.

Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed (CAMHS)

Mewn perthynas â'n gofynion mewn deddfwriaeth i ystyried anghenion penodol plant a phobl ifanc, mae darparu Gwasanaethau Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed (CAMHS) yn parhau i fod yn faes blaenoriaeth i'w wella. Rydym yn parhau bob blwyddyn i sicrhau bod £7.968m ychwanegol ar gael i wella amrywiaeth darpariaeth CAMHS. Yn benodol, bydd y cyllid hwn yn helpu i wella gallu gwasanaethau iechyd meddwl plant a'r glasoed arbenigol

ATODIAD B

(CAMHS) i ymateb y tu allan i oriau arferol ac mewn argyfwng, ymestyn mynediad i therapïau seicolegol ar gyfer plant a phobl ifanc mewn gwasanaethau cymorth iechyd meddwl sylfaenol lleol, sicrhau bod gwasanaethau yn ymyrryd yn gynnar i ddiwallu anghenion pobl ifanc sy'n datblygu seicosis a datblygu gwasanaethau priodol ar gyfer pobl ifanc sydd ag anghenion niwroddatblygiadol, fel ADHD ac anhwylderau'r sbectrwm awtistig.

Mae rhaglen wella CAMHS (*Gyda'n Gilydd ar gyfer Plant a Phobl Ifanc*) wedi bod ar waith ers 2015 a bydd yn parhau yn 2016-17. Mae hyn yn cynnwys newid diwylliannol yn y ddarpariaeth er mwyn sicrhau y gall yr adnoddau CAMHS bach ac arbenigol ganolbwyntio ar y rhai sydd â'r salwch meddwl mwyaf parhaus. Wrth ymgymryd â'r gwaith hwn, bydd angen i CAMHS ddatblygu, cynnal a chryfhau partneriaethau ag asiantaethau eraill yn yr awdurdodau lleol, ym maes gofal cymdeithasol a meysydd eraill. Mae timau amlddisgyblaethol sy'n gweithio i Wasanaethau Cymorth Teulu Integredig a mentrau fel elfen iechyd Dechrau'n Deg yn hanfodol i sicrhau bod y rhai sydd â'r anghenion mwyaf yn cael mynediad i CAMHS arbenigol cyn gynted â phosibl; a hefyd i sicrhau nad yw'r rhai sydd â salwch iechyd meddwl lefel is, y gall asiantaethau eraill ymdrin â hwy, gyda chymorth CAMHS priodol, dan anfantais, gan leihau'r stigma sydd ynghlwm wrth iechyd meddwl.

Mae'r camau gweithredu a gynhwysir o fewn y cynllun hefyd yn cynnwys gwasanaethau ataliol – rhai cyffredinol ac wedi'u targedu, gyda'r olaf yn canolbwyntio ar feysydd risg uwch ac felly'n cysylltu â'r nodau a ddiffiniwyd yn y strategaeth tlodi plant.

Plant sy'n derbyn gofal a throeddwy'r ifanc

Dengys tystiolaeth fod pobl ifanc sy'n derbyn gofal yn profi lefelau uwch o anhwylder ymlyniad. Yn yr un modd, gall y rhai sydd yn y system troeddwy'r ifanc hefyd profi lefelau uwch o salwch meddwl. Drwy nodi ac ymdrin ag anghenion iechyd meddwl y grwpiau agored i niwed hyn yn gynnar gellid sicrhau eu bod yn integreiddio ac ymgysylltu'n llawn â'r ysgol a'r gymuned ehangach. Gall hefyd helpu adsefydlu a lleihau aildroeddu ymhlith troeddwy'r ifanc. I gefnogi hyn, rydym wedi sicrhau bod £250,000 ychwanegol ar gael ers 2015-16 i wella'r ffordd y mae CAMHS yn gweithio gyda thimau troeddwy'r ifanc .

Yn ogystal, mae camau gweithredu yng nghynllun cyflawni 2016-19 sy'n nodi y bydd byrddau iechyd yn gweithio gyda chymorth Llywodraeth Cymru (Iechyd a Gwasanaethau Cymdeithasol) i gyhoeddi llwybr gofal cytûn ar gyfer pobl ifanc agored i niwed, fel plant sy'n derbyn gofal a phlant a fabwysiedir, er mwyn sicrhau bod gwasanaethau atgyfeirio a chymorth priodol yn cael eu darparu rhwng CAMHS / gwasanaethau iechyd meddwl arbenigol eraill / awdurdod lleol a'r system cyfiawnder ieuencid erbyn mis Rhagfyr 2017.

Sipsiwn a Theithwyr

Ym mis Gorffennaf 2015 cyhoeddwyd 'Teithio at Iechyd Gwell'. Mae hyn yn ymateb i angen a nodwyd ac a brofwyd i wella mynediad i wasanaethau gofal iechyd a gwelliant i'r gwasanaethau hynny ar gyfer Sipsiwn a Theithwyr. Cynhyrchwyd y canllawiau drwy gydweithio â Sipsiwn a Theithwyr yn ystod

ATODIAD B

pob cam ac mae'n darparu cyngor ar ymarfer proffesiynol a allai annog mwy o gyfranogiad mewn perthynas ag iechyd a gwasanaethau iechyd. Caiff y canllawiau Teithio at Iechyd Gwell eu cefnogi gan nifer o fesurau canlyniadol ar gyfer byrddau iechyd i gynorthwyo'r broses o'u gweithredu'n effeithiol. Tra bod goblygiadau ariannol y flwyddyn gyfredol yn ymylol, yn y tymor hwy, yn dilyn ymgynghoriad a gweithredu'r canllawiau ymhellach, mae'n bosibl y bydd goblygiadau ariannol pellach, yn arbennig mewn perthynas â sicrhau bod gan y GIG wybodaeth a dealltwriaeth o anghenion gofal iechyd y gymuned hon a bod staff wedi'u hyfforddi'n briodol.

Ym mis Medi 2015 cyhoeddwyd fframwaith y gwasanaeth ar gyfer trin pobl sydd â phroblem camddefnyddio sylweddau a phroblem iechyd meddwl ar y cyd. Dyluniwyd y canllawiau hyn i lywio a datblygu'r gwaith o ddarparu arferion integredig a chydweithredol wrth ddarparu gwasanaethau iechyd meddwl a chamddefnyddio sylweddau i oedolion, plant a phobl ifanc. Eto, caiff goblygiadau ariannol eu hystyried yn ymylol o fewn y flwyddyn gyfredol hon, fodd bynnag, mae'n bosibl y bydd goblygiadau ariannol pellach yn dilyn derbyn cynlluniau gweithredu gan fyrddau partneriaeth iechyd lleol / byrddau cynllunio ardal camddefnyddio sylweddau

Mae gwaith wedi bod yn mynd rhagddo mewn nifer o feysydd ychwanegol gan gynnwys cefnogi cyflwyno'r concordat mewn argyfwng rhwng yr Heddlu, y GIG a phartneriaid eraill i wella ymatebion pobl sy'n dod i gysylltiad â'r heddlu sydd â phroblemau iechyd meddwl, mae gweithgor o randdeiliaid allweddol mewn lle i sicrhau bod y concordat cyhoeddedig, *Crisis Care Mental Health Concordat*, yn cael ei weithredu.

Byddwn hefyd yn cyflwyno llwybr gofal i sicrhau bod ffoaduriaid a cheiswyr lloches yn cael mynediad i ddarpariaeth iechyd meddwl cyffredinol a darpariaeth Anhwylder Straen Wedi Trawma (PTSD) arbenigol **erbyn mis Ionawr 2017**.

Iechyd meddwl yw un o'r 4 maes blaenoriaeth ar gyfer gweithredu cynnar a nodwyd yn fframwaith strategol y Gymraeg – *Mwy na Geiriau*. Dangosodd Arolwg Boddhad Defnyddwyr Mehefin 2013 (Archwiliad Hanfodion Gofal) fod 98% o gleifion yn "derbyn gwybodaeth lawn am [eu] gofal mewn iaith a dull sy'n sensitif i'w hangen". Er mwyn cefnogi hyn ymhellach rydym wedi sicrhau bod y pedwar llyfr mwyaf poblogaidd o dan Gynllun *Presgripsiwn Llyfrau Cymru* wedi'u cyfieithu i'r Gymraeg ac ar gael ar CD. Yn lleol, mae mentrau Cymraeg Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr yn cynnwys datblygu llwybr defnyddwyr gwasanaethau dwyieithog i gyfateb defnyddwyr gwasanaethau sy'n siarad Cymraeg â gweithwyr iechyd meddwl dwyieithog a nodi anghenion nas diwallwyd.

Mae cysylltiad clir rhwng problemau iechyd meddwl a thlodi. Canfu astudiaethau taw pobl â salwch meddwl sydd â'r gyfradd gyflogaeth isaf ar gyfer unrhyw grŵp o bobl anabl. Maent hefyd, y gellid dadlau, yn profi mwy o dlodi, tai llai digonol a mwy o unigrwydd cymdeithasol. Mae'n bwysig bod ein hymdrechion i drechu tlodi yn cydnabod hyn. Rydym yn gwybod bod llai o achosion o broblemau iechyd meddwl yn bwysig i sicrhau cymunedau sy'n

ATODIAD B

gweithredu'n iach, gwella cydlyniant cymdeithasol, cynhwysiant cymdeithasol a ffyniant. Rydym yn gwybod taw'r bobl hynny yn yr ardaloedd mwyaf difreintiedig yng Nghymru sydd fwyaf tebygol o ddiodef mwyaf o iechyd meddwl gwael a nifer uwch o achosion o salwch meddwl.

Mae cyllidebau yn effeithio'n uniongyrchol ac yn anuniongyrchol ar anfantais economaidd-gymdeithasol, trechu tlodi a datblygu cymunedau cynaliadwy, cyfrannu at gyflogi pobl yn uniongyrchol o fewn y maes iechyd meddwl, yn arbennig y Trydydd Sector a gefnogir drwy gyllid grant Adran 64. Mae ein gwaith hefyd yn cefnogi pobl agored i niwed drwy hybu adfer a fydd yn eu helpu i fyw'n annibynnol a chyfranogi'n economaidd. Dengys tystiolaeth taw salwch meddwl yw un o'r rhesymau allweddol dros absenoldeb yn y gwaith ac mae'n ffactor arwyddocaol ar gyfer nifer o bobl sy'n anweithgar yn economaidd yn yr hirdymor. Mae cyflogaeth yn arbennig o bwysig er mwyn osgoi byw mewn tlodi. Bydd hybu lles meddyliol a sefydlu gwasanaethau cymorth hygyrch yn lleihau nifer y bobl nad ydynt yn gallu gweithio o ganlyniad i salwch meddwl ac ar gyfer y rhai sy'n gweithio, yn hybu adfer cyflymach, lleihau faint o amser byddant i ffwrdd o'r gwaith a'u galluogi i ddychwelyd i'r gwaith yn gynt. Ym mis Medi, lanswyd rhaglen newydd o gefnogaeth gan gyfoedion i helpu bron 6000 o bobl â phroblemau camddefnyddio sylweddau a phroblemau iechyd meddwl i gael swydd, gyda chefnogaeth rhannol wrth Gronfa Gymdeithasol Ewrop. Mae rhaglen cefnogaeth gan gyfoedion arall a fydd yn helpu pobl sy'n gweithio ac yn profi problemau iechyd er mwyn cadw eu swyddi.

Un o themâu allweddol ein dull yw ymdrin â phroblemau yn gynnar er mwyn sicrhau nad ydynt yn datblygu i fod yn broblemau mwy difrifol pan fydd pobl yn oedolion. Bydd 1 o bob 10 plentyn rhwng 5 ac 16 oed yn diodef problem iechyd meddwl, ac mae problemau ymddygiad gan lawer mwy. Yn ogystal, mae llawer o blant yn gweithio fel gofawyr ac yn cefnogi rhieni/gwarcheidwaid sy'n diodef salwch meddwl eu hunain. Mae angen cymorth arnynt er mwyn cyflawni eu rolau, gan gynnwys gwybodaeth a chynngor.

Ym mhen arall y sbectrwm oedran, mae gwella gofal, cymorth ac ymwybyddiaeth o Dementia yn flaenoriaeth allweddol. Mae Dementia yn costio llawer i gyllid cyhoeddus a phreifat, gyda niferoedd yn cynyddu wrth i'r boblogaeth heneiddio. Mae gofawyr yn talu cyfran uchel o'r gost a gall gyfrannu'n fawr at dlodi yn y cartref. Mae Dementia UK yn amcangyfrif bod £690m y flwyddyn yn cael ei golli mewn incwm i ofalwyr sy'n gorfod rhoi'r gorau i'w swyddi neu leihau eu horiau gwaith. Mae'r gost hefyd yn bersonol, gan fod y gofalwr yn aml yn gorfod rhoi'r gorau i'w fywyd cymdeithasol er mwyn darparu gofal ymroddedig, 24 awr y dydd, 7 dydd o'r wythnos. O fewn cynllun cyflawni 2016-19 rydym wedi ymrwymo i gynhyrchu cynllun strategol ar gyfer dementia erbyn diwedd y flwyddyn galendr, a fydd yna'n destun ymgynghoriad ffurfiol.

Tystiolaeth

Mae buddsoddiad rheolaidd o 2011-12 o £3.5 miliwn yn cefnogi deddfwriaeth iechyd meddwl arloesol, Mesur Iechyd Meddwl (Cymru) 2010, a ddechreuodd yn 2012. Mae'r buddsoddiad wedi golygu bod Gwasanaethau Cymorth Iechyd

ATODIAD B

Meddwl Gofal Sylfaenol Lleol yn cael eu darparu'n lleol ledled Cymru. Rhwng Ebrill 2013 ac Awst 2016, cynhaliwyd dros 110,000 o asesiadau iechyd meddwl sylfaenol (cyn i'r Mesur gael ei roi ar waith nid oedd y gwasanaeth hwn ar gael).

Bydd set ddata graidd iechyd meddwl, gan gynnwys canlyniadau o safbwynt defnyddwyr gwasanaethau, yn gwerthuso effaith y strategaeth. Bydd yn cynnwys mesur canlyniadau o safbwynt defnyddwyr gwasanaethau a bydd hefyd yn casglu data am ethnigrwydd ym mhob lleoliad y GIG lle mae cleifion mewnol seiciatrig. Rydym yn parhau i ddatblygu'r gwaith hwn gyda Chanolfan Cydraddoldeb a Hawliau Dynol GIG a Diverse Cymru.

Mae Strategaeth Law yn Llaw at Iechyd Meddwl (2012) yn disgrifio sut mae iechyd meddwl yn llywio datblygiad cymdeithasol ac economaidd. Bydd y gyllideb iechyd meddwl gynyddol yn sicrhau bod Cymru ar flaen y gad wrth hybu iechyd meddwl da ac ymdrin â salwch meddwl pan fydd yn codi. Mae'r Strategaeth yn strategaeth drawslywodraethol integredig sy'n sicrhau bod iechyd, gofal cymdeithasol a phartneriaid ehangach, fel tai, addysg a'r heddlu, yn cydweithio i gyflawni canlyniadau. Mae'n cynnwys plant ac yn ymgorffori Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn (UNCHR) o fewn y dull. Mae'r strategaeth yn ceisio sicrhau gwelliant parhaus ac o ganlyniad mae ganddi gynlluniau cyflawni tair blynedd ar draws deng mlynedd, er mwyn sicrhau bod ystyriaeth ar gyfer y camau nesaf ar gyfer gwella, mae wedi ystyried y cynllun tair blynedd gyntaf ac mae'r canfyddiadau, ynghyd ag ymgysylltu arwyddocaol gan randdeiliaid, wedi llywio'r gwaith o ddrafftio'r cynllun cyflawni nesaf sy'n cwmpasu'r cyfnod 2016-19. Bydd y cynllun hwn yn destun ymgynghoriad ffurfiol rhwng Ionawr a Mawrth 2016 ac a gyhoeddir ym mis Mehefin 2016.

Caiff llawer o bobl â chyflwr iechyd meddwl eu hystyried yn anabl o dan ddiffiniad Deddf Cydraddoldeb 2010. Nod y strategaeth hon yw treiddio i ganol y broses o ymdrin ag anghydraddoldebau. Caiff materion sy'n ymwneud â'r Gymraeg eu hystyried yn llawn mewn perthynas â'r Strategaeth a'i chynllun cyflawni a chaiff sylw arbennig ei dalu i'r rhai sydd â'r anghenion mwyaf e.e. y rhai sydd â dementia y mae angen clinigol iddynt gael asesiad yn eu hiaith gyntaf.

Bydd y buddsoddiad hwn yn effeithio'n uniongyrchol ar ddatblygiad economaidd hirdymor Cymru drwy greu swyddi arbenigol ac o ansawdd uchel o fewn y GIG. Bydd hefyd yn helpu tyfu'r gweithlu ar gyfer y dyfodol. Er enghraifft, disgwylir i'r gweithlu CAMHS gynyddu gan ddau draean o ganlyniad i'r buddsoddiad hwn.

Yn fwy cyffredinol, bydd y buddsoddiad yn cefnogi'r gwaith o drechu tloedi drwy wella cyrhaeddiad addysgol ymhlith plant a phobl ifanc, sydd wrth wraidd y cynlluniau gwario. Dengys y dystiolaeth fod y cynnydd mewn atgyfeiriadau i'r gwasanaethau iechyd meddwl plant a'r glasoed dros y blynyddoedd diwethaf (gyda chynnydd o dros 100% yn nifer yr atgyfeiriadau dros bedair blynedd) yn rhannol yn ymwneud â chyflyrau niwroddatblygiadol. Mae £2m o gyllid yn cael ei dargedu at ddatblygu gwasanaethau i wneud diagnosis a thrin y

ATODIAD B

cyflyrau hyn a fydd yn arwain at fanteision uniongyrchol o ran cyrhaeddiad pobl ifanc, o ganlyniad i'r ffaith y gallant ymgysylltu'n llwyr ag addysg. Mae cyllid hefyd yn cael ei dargedu at bobl ifanc yn y system cyfiawnder troseddol, ac mae ymchwil gan yr Ymddiriedolaeth Diwygio Carchar yn dangos fod gan y bobl yma lefel uwch o anghenion iechyd meddwl. Bydd sicrhau bod eu hanghenion yn cael eu diwallu yn gynnar yn lleihau'r tebygolrwydd o aildroseddu ymhlith y grŵp hwn, gan hybu'r broses o'u hadsefydlu yn y gymdeithas.

Ar gyfer oedolion â phroblemau iechyd meddwl mae hyn yn cefnogi adfer pobl a'u chadw mewn gwaith os byddant yn datblygu problemau iechyd meddwl a'u galluogi i ymgysylltu â'r gweithlu eto wrth iddynt wella, sy'n cefnogi datblygiad economaidd yn yr un modd â chymorth ar gyfer eu gofalwyr er mwyn iddynt barhau o fewn y gweithle i leihau tlodi.

Mae poblogaeth Cymru yn heneiddio ac o ganlyniad i hyn, bydd nifer yr achosion o ddementia yn cynyddu. Mae gwella gwasanaethau ar gyfer y bobl sy'n dioddef dementia nid yn unig yn gwella ansawdd eu bywyd ond hefyd ansawdd bywyd yr aelodau teuluol hynny sy'n ysgwyddo'r baich o ofalu a thalu amdanynt, ac mae llawer o bobl yn rhoi'r gorau i weithio er mwyn cefnogi eu perthnasau. Mae hyn yn effeithio ar ansawdd eu bywydau eu hunain ac felly bydd buddsoddi mewn gwasanaethau newydd yn atal tlodi ymhlith y boblogaeth ehangach ac yn hybu blaenoriaethau Deddf Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru).

Gwelliant Parhaus

Mae Law yn Llaw at Iechyd Meddwl yn ein galluogi i fesur llwyddiant ein gwaith drwy amrywiaeth o fesurau canlyniadol, sy'n benodol i iechyd meddwl a dangosyddion mwy cyffredinol ar gyfer newid ehangach.